

* Vide
Dian. to. 1.
tr. 5, ref. 30

3. Comedentes carnem ob valetudinem, si parum piscati edant ad excitandum appetitum, licet vix ab Intemperantia excusentur, excusantur tamen ab excommunicatione, qua solet esse in aliquibus synodalibus contra comedentes in diebus prohibitis simul pisces, & carnes. Vide Dianam, qui excusat eos à peccato, etiam si in magna quantitate pisces sumant, dummodo pisces sint sani.

d Less. lib.
4. c. 1, dub.
2. nu. 10.

4. Comedere carnes humanas in gravi necessitate d licet, veluti in magna famâ, vel alio vitæ periculo, vel si casu humana alterata sumatur, ut medicamentum. Nec est peccatum haurire sanguinem ex vena adolescentis, & bibere ad confortandas vires infirmi, quod medici dicunt remedium esse singulare.

* Cajet.
verb.
Gula.
f Vide P.
Sâ verb.
Comœdia.
re.

5. Comedere ex intentione usque ad vomitum, peccatum esse mortale alii ajunt, alii e negant; si autem fiat ex consilio medici, f licet.

COMOEDIAE.

Comœdiis interesse an liceat, vide verbum *Clericus* :

COMMERCIVM.

Cum infidelibus quando utilitas ex eo capta à Christianis est major quam damnium, sicutum ratione necessitatis.

COMMISSARIVS.

CRUCIATAE vide verbum *Bulla Cruciatæ*.

* Parag.
judices 18
fi. de ju-
dicio.

Commissarii particulares Cruciatæ officio suo possunt fungi usquequo officio priventur a.

COMMODATVM.

* Vide
Dian. to. 1.
tr. 6, ref. 11

1. Qui commodat amico petenti cubiculum ad peccandum, timens, si neget, grave damnium, a non peccat mortaliter. Idem dicendum de eo, qui locat justa de causa domum meretrici.

2. Com-

2. Commodatarium dubium an res sua culpa perierit, teneri ad restitutionem alii b ajunt, alii negant. Assertiva videtur probabilior, quando datur culpa juridica, etiam si non fit mortalis. Sed si accipit in gratiam sui tenetur de levissima.

* Vido
Dian. ubi
sup. ref. 49

3. Commodatum ad certum usum non potest e repeti, etiam si superviente necessitate ejus qui commodavit. Contrarium defendit P. Molina, & videtur probabilius.

* Sylvest.
Verb.
Commod

4. Commodans rem vitiosam non admoens commodatarium, tenetur d de danno secuto.

d Comm.
DD.

5. Ductus utens commodatus, vel ad alium usum contra voluntatem commodantis, furtum e committit.

* Vide
Mol. disp.
197. nu. 7.

6. Qui remisit commodatum per personam fidelem, si percat, non f tenetur restituere; secus si per non fidelem.

f P. Avila
in comp.

7. Commodatum quomodocumque percat, domino g hoc verb.
perit, nisi interveniat pactum, dolus, culpa, vel mora.

g Navar. c.
17. nu. 18.

8. Peccat, h qui commodatum non vult restituere, nisi soluti sumptibus, quos fecit, quando hi sunt ex iis, qui communiter sunt, nisi fuerint magni, & extraordinarii.

h Idem
ubi sup. n.
186.

9. Commodatarius e potest detinere commodatum pro recompensatione debiti liquidi.

i Idem
ibidem.

10. Illicitum est aliquo pretio l commodare pecuniam ad ostentationem divitiarum,

j Idem n.
126.

Communio Sacramentalis.

1. Non est neganda peccatori occulto, etiam si alibi sit publicus, si publice petat; si autem hæc infamia facile præveniri queat, ex sententia Valentis eam denegare a licebit.

a Val. to. 6
disp. 4. q. 8
p. 1.

2. Publico peccatori publice petenti omnino b neganda est.

b Comm.
DD.

3. Si Laicus necessitate sumeret vinum consecratum, e satisficeret præcepto communionis.

e Suar. to.
3. disp. 77.

4. Bis recipere communionem in eodem die ob vitandam injuriam Sacramenti d licet.

d Comm.
DD.

5. Sacerdos extra confessionem sciens aliquem esse in peccato mortali occulto, occultè petenti negare e debet communionem.

e Sâ verb.
Commu-
nio.

6. Paratus proxime ad communionem, si recordatur peccatum mortale, f potest si timet scandalum communicare, & postea confiteri.

f Comm.
DD.

COM-

COMPENSATIO.

¶ Vide
Villalob. 2, tr. 11, dub. 23, num. 7.

¶ Idem
ubi sup.

¶ Dian. to. 1, ref. 46, tr. 16.
¶ Navar. lib. 3, c. 7, num. 389.
¶ Tanner. in 2. d. Tho. disp. 49. 6.

¶ Villalob. 2, tr. 11, dif. 37.

1. Ut sit justa, & sine peccato debet habere has conditiones. Primam, ut debitum sit moraliter certum. 2. ut non plus capiat, quam sibi debetur. 3. ut admonet debitorem vel heredes jam debitum esse solum, non bis solvatur. Aliqui DD. ponunt alias duas. 1. ut per iudicem non possit recuperari, quod non videtur necessarium, ut scite notat b Villalobos. 2. ut actu res debeat, quod non est semper necessarium; nam si tempore praefixo non sperat creditor rem suam recuperaturum, potest uti compensatione, ut docti advertit e Diana. Nec tandem necessarium est quod dicunt aliqui DD. quod res non sit deposita de qua fit compensatio. Si enim aliter rem recuperare non possum, licet d mihi non reddere depositum.

2. Compensationem famae pecuniae fieri posse, & infamatum occulte e posse rem infamatis sibi retinere, si aliter compensationem facere non possit, dicit Tannerus citans Lessium.
3. Qui falso alium infamavit, sine eo quod utens aequocatione dicat se mentitum, vel male locutum, potest facere compensationem suadendo, & honorando infamatum, & tribuendo illi tantum honoris quantum abstulit. Hic modus placet doctissimo P. Villalobos s; vide illum,

CONCIATOR Vide Pradicator.

CONCESSIO.

Concessum videtur, quod non est prohibitum.

CONCILIUM.

¶ Vide
Trid. ses. 24, c. 2, de
refor.

1. Concilium Provinciale debet fieri tertio quoque anno; Diocesani quoannis.
2. Concilium Provinciale potest excommunicare Archiepiscopum. Ejus autem decreta non sunt publicanda Papa inconsulto.
3. Ad decreta Concilii Diocesani requiritur clerici approbatio.

Concu-

CONCUBINARIJ.

1. Concubinaril tam solati, quam uxorati si ter admoniti non respuerint, excommunicantur ab ordinario, & mulieres graviter ab eodem puniantur, & à populo exulare cogantur.

CONDUCTIO.

1. Si vespere Petrus colonum conduxit, mane autem propter alium eventum illius opera non indiget tempestive eum admonui, non a tenetur solvere dici mercedem, nisi conductio esset causa ut amitteret lucrum diei.

2. Conducens agrum b potest remittere pensionem ob fortuitam, & insolitam sterilitatem; nisi haec possit compensari anno sequenti.

3. Conductor rei dubius an sua culpa perierit, non e tenetur restituere secundum probabilem sententiam.

4. Conductor d potest expelli domo, quando locatori opus est eam habitare, vel reparare, vel conductor ibi inhoneste se habeat. Sed an aliquid de pensione remittendum sit, dubium est inter DD. Probabilis videtur esse remittendum, quando conductor habitaturus erat domum sibi non adimendam.

5. Conductor equi e tenetur ad expensas ordinarias, ut ad pasulum; non ad extraordinarias ut ad medicinas.

6. Famulo conducto non f debetur stipendium tempore quo aegrotat, nec extraordinaria medicina, nisi aliud sit in pacto, vel in consuetudine.

7. Conductor, qui non solvit, g potest statim expelli, sed si conduxit ad decennium, biennio expectandus est. Quod si locator promisit non expulsurum, intelligitur si solvat pensionem.

8. Qui timet rem perituram conductoris culpa, potest eum cogere, ut suscipiat in se periculum, sed ob obligationem minuentum est aliquid ex pensione.

9. Extravagans Ambrosiana de non locanda re Ecclesiae ultra triennium, non b videtur usu recepta, quoad penas ex-
trinfecas.

10. Locationes beneficiorum anticipata solutione non valet in praedictis successione ex concilio Tridentino. Pater autem

¶ Dian. to. 3, tr. 4, ref. 14.

¶ Vide
Dian. ubi sup.

¶ Vide
Dian. tr. 6, tom. 3, ref. 49.

¶ Moli disp. 499.

¶ Sylvest. hoc verb. num. 16.
¶ Sà hoc verb.

¶ Idem
ibidem.

¶ Vide
Navar. c. 27, du 149 & 150.
¶ Trid. ses. 25, c. 11, de refor.

l Mol. tem Molina l dicit, quod si conductor solverit, & conversum fuerit in utilitatem Ecclesiarum, successit ratum habere debet. disp. 497.

m Sylv. ubi sup. num. 12. rata.

n Comm. DD. 12. Nec res Ecclesiastica, nec fructus pensionis locari possunt ad longum tempus, ut ad decem annos, nisi cum conditionibus ad alienationem requisitis.

o sà hoc verbo. 13. Beneficiatus non potest locare fructus beneficii ad novem annos, quando pensio non solvitur, nisi tertio quoque anno; conductio litem eo mortuo expirat. Si tamen Rector Ecclesiarum nomine Ecclesiarum rem ejus locaverat, eo mortuo durat.

p Moll disp. 496, res facta est melior.

q Idem 14. Locationi facta à viro de re uxoris, eo mortuo non tenetur uxor stare, nisi facta fuerit de ejus consensu. disp. 492.

16. Conductor potest rem locare alteri personae honeste, nisi aliter pactum fuerit.

17. Qui sine conventionne da pretio colorum condicit, tenetur ei tantum dare, quantum talibus reddi solet. verb.

18. Alienum torquem locans, si Dominus non erat locaturus, nil tenetur restituere. Videtur autem probabilis ad id teneri, in quo factus est locupletior.

19. Conductio rei spiritualis ipso jure est nulla, sicut & venditio. Vide verbum Locatio.

Tolet. in sum. lib. 9. c. 91, nu. 5.

DISPVT. XIV. SECT. VNICA. RESOLUTIONES VARIAE.

CONFESSIO.

Quid sit Sacramentalis Confessio?

1. Sacramentalis Confessio est secreta accusatio peccatorum coram proprio Sacerdote, ut ab illis Sacramentaliter absolvatur.

Navar. c. 2, RR. L.

a. Ut

2. Ut confessio sit sacramentalis, non sufficit, quod quis signo crucis se muniat, ac dicat confessionem; sed & necessarium est ut accedat animo confitendi, & recipiendi absolutionem. Unde confessio facta laico non est Sacramentalis. Ejus institutio fuit à solo Christo, & cepit obligare post Evangelii promulgationem, & obligat omnes, qui habent conscientiam peccati mortalis.

Comm. DD.

3. Ut sit legitima, debet habere has sexdecim conditiones:

Sit simplex, hamilis, confessio pura, fidelis.

Atque frequens, nuda, & discreta, libens, reverentia, Integra, secreta, & lachrymaribus, accelerata, Fortis, & acutissimae, & sit pariter parata.

4. Non est licet regulariter loquendo fieri coram tertia persona; facta autem coram multis valida est.

5. Examen autem illud requirit, & sufficit, quod viri prudentes facere solent in discutendis gravibus negotiis, Si autem nullà præviâ discussione accedat quis ad confitendum, confessio erit nulla.

Navar. c. 1, sum. 5, d Comm. DD.

6. Qui mentitur in confessione aliquod mortale asserendo vel negando, peccat mortaliter, & confessio est nulla, & sacrilega. Secus autem si quod negat, vel asserat sit tantum veniale, vel mortale jam ritè confessum: nec satisfacit præcepto Ecclesiarum, qui facit confessionem voluntarie nullam si.

Comm. DD.

7. Peccat mortaliter, qui confitetur laico, vel clerico non Presbytero cum tenetur, & potest Sacerdoti confiteri; & qui se imprudenter infamat detegendo sua peccata mortalia, nisi faciat bonâ fide.

In decr. Alexand. VII. anno 1665. 24. Septemb.

8. Concilium Tridentinum decrevit sub anathemate hæc sequentia. 1. Confessionem Sacramentalem fuisse institutam, & præceptam à Christo Domino. 2. Esse necessitatem à jure divino. 3. Nos obligatos esse eodem jure ad confitendum omnia peccata mortalia, & circumstantias mutantes speciem. 4. Quod Confessio est possibilis. 5. Quod tenemur confiteri in Quadragesima. 6. Quod licet confiteri venialia. 7. Quod sine jurisdictione ordinaria, vel delegata sacerdotis confessio illi facta, est nulla & Sacerdotium eum non dat jurisdictionem, sed est fundamentum illius.

Trid. ses. 14. c. 7. de confes.

SECTIO II.

DE MATERIA, ET FORMA
confessionis.

- Comm. DD.** 1. **F**orma essentia stat in illis solis verbis, *Te absolvo*; reliqua, quae antecedunt, & subsequuntur sunt ad maiorem congruitatem.
- Comm. DD.** 2. Sufficit *b* manifestare statum, quando quis nequitia meretur.
- Navar. c. 4. n. 4.** 3. Sufficit *e* dicere se quævisse laudem de peccatis mortalibus, etiamsi non aperiat specificè; sed non est idem de delectatione in præteritis, in qua necessarium est speciem distinguere.
- Comm. DD.** 4. Taceri *d* potest peccatum quando ex ejus confessione imminet poenitentia, vel confessario grave damnum animæ, vel corporis, vel famæ. Sed omnibus his debet ponderare salus animæ.
- Navar. c. 10. n. 7.** 5. Quando poenitens est dubius an aliquod sit peccatum mortale, an veniale *e*, tenetur illud confiteri, & de illo dolere quasi de mortali.
- Suarez apud Dian. p. 1. tr. 4. ref. 131.** 6. Non *f* peccat mortaliter, qui ne bonam exultimationem amittat, uni confitetur gravissima, alteri tantum venialia.
- Navar. c. 9. num. 4.** 7. Qui manens in excommunicatione confitetur, & recipit sacramentalem absolutionem, *g* illicitam facit confessionem, non autem invalidam; nisi sciat, vel credat id esse peccatum mortale.

SECTIO III.

CONFESSIO QVOAD
iterationem.

1. **C**onfessio facta confessario excommunicato non notoria valida est, nisi cū ignorantia. Si autem scienter, sed ita

ut accipiens absolutionem mortaliter non peccet, non est *a* iteranda, quia valida.

2. Mentiri in confessione peccatorum venialium, vel alias confessorum mortalium, veniale solum peccatum *b* est. Erit autem mortale, si aliud non confiteatur, quod sit absolutionis tota materia falsa.

3. Ad declarandam speciem tui peccati, si necesse est, *c* potest dicere alienum; imò etiam cū tibi valde utile est ad salutem animæ, aut alius cujus forte fama periclitatur, fama enim præponenda est spiritualis salus; cū autem tu potes dicere, potest & Confessor te interrogare.

4. Iteranda *d* confessio sine ullo dolore facta, aut sine proposito vitandi peccati, aut ei, qui non poterat absolvere, vel cū omisum est aliquid peccatum mortale scienter, vel quod tale putabatur, & si cum dubio, Secus autem si putabatur non esse mortale. Addunt aliqui, si Confessor est valde imperitus; vel omisum fuit aliquid peccatum mortale per crassam ignorantiam, vel oblivionem. Et tandem si confessio sit facta alieno etiam spe ratihabitionis.

5. Confessio facta cum dolore de culpis præteritis, & proposito vitandi futuri, licet dolos non sit talis, ut cū faciamento gratiam poenitens conoquatur, valida est *e* licet in scriptis.

6. Facta ei qui nullum titulum nec bonum nec malum habet, vel notorie amittit illum, *f* iteranda est; etiam si facta fuerit bona fide.

7. Confessio facta sacerdoti, qui de quibusdam poterat absolvere, de quibusdam non, non est *g* iteranda, nec quando satisfactio non est adimpleta; vel siint adimpleta in peccato mortali, vel poenitens credidit in eadem relapsurum.

8. *Qui* iterat confessionem cum eodem sacerdote, cui invalide confessus fuerat, si is statum ejus saltem in confuso cognoscit, non *b* tenetur dicta peccata repetere, sed tantum culpabiliter omisum.

9. Scripulosus, qui semel prudentis arbitrio legitimam diligentiam apposuit, ut omnia peccata confiteretur, etiam si postea ignoret utrum hoc vel illud confessus fuerit, non tenetur confiteri. Sed potest tutè conscientia judicare se illud jam confessum fuisse, & si forte oblitus verè fuit non impunitur *i* illi in peccatum.

10. Per confessionem, quam non sequitur absolutio, non impletur *d* præceptum; nisi differatur ab ipso Confessario ob salutem animæ ipsius poenitents.

11: Peccata in Confessione omissa, seu obliata obnitantur *peti-*

a Navar. c. 8. n. 4.

b Sà verb. Confessio

c Sà verb. Confessio num. 17.

d Vide Tol. lib. 3. cap. 101.

e Probabilior sententia DD *f* Navar. c. 9. n. 11.

g Idem c. 9. num. 14.

h Comm. DD.

i Idem Navar. c. 21. nu. 42. *l* Idem c. 10. n. 4.

in la decret
Alexand.
VII. anno
1661. 24.
septemb.

periculum vitæ, aut ob aliam causam, tenemur in sequenti confessione exprimere, m.

SECTIO IV. CONFESSIO QUOAD obligationem.

a Tolet.
lib. 3. c. 76
in sum.

1. Nullus tenetur confiteri tertiam personam audiente, nec per interpretem, nec in scriptis; sed si taliter fiat, validè fit. Absolutio autem missa in scriptis, nulla est ex novo decreto Clementis octavi.

b Navar. o.
21. nu. 35.

2. Tempus confessionis non est definitum à jure divino, sed humano. Non autem obligat statim ac peccatum commissum est; nec peccat, qui differit usque ad Quadragesimam, etiam si fiat oblitum aliqua peccata mortalia.

c Comm.
DD.

3. Obligat et etiam contentum, si vult accedere ad Eucharistiam, & etiam in articulo mortis, vel si tempore debito habiturus quis est impedimentum, tenetur prævenire, vel si voverit pluries facturum. Obligat ejus præceptum omnem usum rationis habentem ad peccandum.

SECTIO V. CONFESSIO QUOAD sigillum.

a Navar. o.
8. nu. 1.

1. Sigillum est obligatio aliquid occultandi. Quod est duplex. Aliud quod dicitur secretum naturale, & est à lege naturali, & divina. Aliud dicitur sigillum confessionis, quod etiam includit naturale.

b Comm.
DD.

2. Sigillum confessionis obligat et etiam si non secuta absolutione; & non potest revelari nisi ex consensu penitentis.

c Comm.
DD.

3. Compræhenduntur et hoc sigillo non solum peccata mortalia & venialia, sed etiam omne illud, per quod directe, vel indirectè potest fieri aliquid peccatum penitentis in particulari etiam levissimum, quod revelare erit mortale, quia plurimum lædit sacramentum.

d Suar. tr.
9. disp. 33.
sec. 4.

4. Obligat non solum Confessarium; sed omnem eum qui licite, vel illicitè, mediatè, vel immediatè audit aliquod pec-

pec-

peccatum, sive sit interpres, sive consiliarius, sive casu audierit, & hos omnes etiam cum periculo mortis; & hæc obligatio durat post mortem penitentis.

5. Debet autem Confessarius & cautè admodum loqui de auditis in confessione; quia ex incauta locutione sæpe contingit revelari confessione. Ut si dicas: Negavi absolutionem propter concubinatam, vel propter peccatum reservatum, etiam si concubinatus, vel peccatum reservatum fuerint publica.

6. Si duobus, vel pluribus confessis dicas de uno: Ille peccata solum venialia confessus est, indirectè & detegis mortalia aliorum. Vel si loco, ubi audias confessionem, situras ad consulendum casum, vel dicas aliquas circumstantias dici, personarum, vel loci, ex quibus possit quis coniecere, quis talia fuerit confessus, vel quod aliquid grave saltem in communi confessus fuerit, ut si dicas ille bene confessus est, hic autem non mihi plene satisfecit.

7. Cum penitens dat facultatem, ut peccatum reveletur, extrahit et illud à confessionis sigillo; & imprudenter Confessarius facit, si dicat se illud in confessione auditurum.

8. Non b frangit sigillum, qui non absolvit publicum concubinarium, & erga eum volentem communicare hoc se habet, ac si cum audivisset in confessione; ascendo eum à communione propter peccatum, quod sciebat extra confessionem.

9. Penitentia publica ita imponenda est, ut non credatur imposita à Confessario, ne lædatur sacramenti sigillum.

10. Non violat sigillum, qui propter peccatum, quod auditur in confessione, denegat alicui suffragium, dummodo causam non exprimat.

11. Nec qui ex confessione Petri cognito peccato Joannis, eum cautè interrogat in confessione.

12. Nec qui admonet hæreticos penitentis, ut restituant quod ipse penitens faciendum ejus hinc commisit.

13. Nec qui invocata in tellem dicit id quod audierat in confessione, si id extra confessionem sciebat.

14. Nec qui dicit in tali loco, ubi confessiones auditur, perpetrantur talia crimina. Hic tamen compræhensione dignus est.

15. Interrogatus Confessarius quomodo se gesserit circa penitentem, debet respondere se suo munere fuisse perfunctum. Non tamen licebit dicere se illum non absolvisse.

16. Qui interrogatur ab alio an Petrus confessus fuerit illi aliquid peccatum, potest etiam cum juramento negare.

17. Confessarius non debet se intrinmittere / ad liberat-

• Vide
Vilat. tr.
1. tr. 9. di.
6. 41

f Vide
Anil. in
comp. Na
var. hoc
verbo:

g Comm.
DD.
b Navar. o.
8. nu. 11

i Vide
Aul. verb
Satisfac-
tio.
i. Vilat.
ubi sup.
di. 65. nu.
3.

m o. 1. lib.
Suar. tr. 1.
de matr.
17. disp. 28

n Navar.
o. 17. n. 271
• Idem
ubi sup.
f Navar.
o. 8. n. 16;

q Idem
huic. 14.
r Comm.
DD.
f Navar. o.
15. nu. 16.

dum eum, quem ex confessione scit esse innocentem. Nec penitente licet extra confessionem, nec publice, nec secreto corripere de auditis in confessione, nisi de eius licentia, vel cum ipse cum Confessario misset colloquium eum consulendo.

SECTIO VI.

De Præcepto Confessionis, tempore, & modo illud adimplendi.

Comm. 1. DD. Non a frangit præceptum Confessionis, qui illam differt ultra tempus prescriptum ex consilio confessoris, vel alia iusta causa.

Comm. DD. Qui nihil vult dicere in confessione nisi interrogatus, non est dispositus ad absolutionem.

Comm. DD. 3. An qui aliter non potest confiteri nisi scripto, aut nubi- bus, eo modo quo potest teneatur, dubium est inter DD. Utrumque est probabile, tutius vero confiteri; mutus autem si potest nubi- bus tenetur.

4. Tradere Sacerdoti legenda peccata non licet nisi ex iusta causa, ut propter nimiam verecundiam in puella.

5. Licet teneatur confiteri, qui peccati capax est, Ecclesia tamen non videtur eum velle obligare ante pubertatem ad penas non confidentibus impositas.

6. Præceptum annuæ confessionis in quovis anni tempore potest adimpleri, qui annus incipit a Paschate in Pascha. Qui tamen est in peccato mortali, ut adimpleat præceptum communionis, in Paschate debet confiteri. Idem dic de articulo mortis, vel periculo.

7. Qui confitetur se sex, aut octo peccasse, & postea recordatur fuisse octo, non g tenetur illa duo confiteri; secus vero si dixisset se tantum sex peccasse.

8. Qui ignorabat aliquod esse peccatum mortale cum puer esset, & postea advertit, sufficit illud fateri. Si vero confessus est cum eo, qui jurisdictionem non habebat, & grandis factus, errorem cognovit, sufficit illas solum conclusiones repetere.

9. Pœnitias eligendi Confessores non i. expirat morte concedentis.

10. Quando quis iustum habet causam non confitendi proprio sacerdoti petita licentia & non obtenta, posse alterum.

Navar. c. 9. nu. 11. Silvest. verb.

Comm. 6.

11

ri confiteri, alii ajunt, alii negant; affirmativa videtur probabilior. Et si in hoc casu licentiam non petat sufficere rationabiliter præsumpta.

11. Potest m quis simul pluribus Confessoribus confiteri, & in necessitate unus Confessor plures audire, & absolvere.

12. Meretrices non comprehenduntur in excommunicatione contra non communicantes in Paschate.

13. Nemo tenetur o periculum oblivionis peccata scribere.

14. Pius V. decrevit, p quod medici admoneant agrotum ut confiteatur, & ne eum ter invitant, nisi eis confiteatur in scriptis jam confessionem fecissis. Hoc autem consuetudine moderatum est, & videtur sufficere, si admoneant infirmum cum imminet periculum.

15. Præcepto divino obligatur ad confessionem, qui timet, si differat, se peccata obliturum; & si plura habeat resituerenda, debet q ea habere in scriptis.

16. Monachi S. Benedicti tenentur ex præcepto, (quod etiam extenditur ad omnes religiosos) confiteri, r cum habent conscientiam peccati mortalis. Hoc autem præceptum per non usum videtur ablatum.

17. Qui tempore ab Ecclesia statuto non confessus est, illo transacto etiam f tenetur, & quo plus differat, plus peccat. Idem dicendum probabilior de communione in Paschate.

18. Qui navigaturus & scit tempore præcepti non habiturum copiam Confessoris, tenetur t prævenire confessionem secundum probabiliorum opinionem.

19. Qui audit penitentem n in maris tempestate, sufficit quod unuscujusque audiat duo, vel tria peccata, si omnia non potest.

20. Si quis recordatur se peccatum mortale commississe, cuius autem sit speciei non recordatur, tenetur x illud confiteri, & potest absolvi secundum probabiliorum opinionem etiam si nullum aliud habeat, quod in specie fateatur.

21. Cum complice peccati facta confessio & valida est, sed non licet, nisi urgeat necessitas.

22. Non potest z superior de solis reservatis subditum absolvere & remittere eum ad alium pro non reservatis; sed si velit eum sacramentaliter absolvere, omnia debet audire. Est contra Navarrum & alios, sed omnino tenenda.

23. Quando non est recursus ad superiores, & pro vitando scandalo est necessarius, quod penitens communionem recipiat, a potest absolvi de non reservatis directè, &

m Sà hoc verb. nu. 38.

n Idem num. 41.

o Navar. in astratulo b. 87.

p Pius V. motu proprio qui incipit super gregem an 1562.

q Vide Vilal. tr. 9. dif. 17.

r Idem ubi supra.

s Clementina. Ne in agro. par. sane desta cu Monachi.

t Comm. DD.

u Suar. disp. 16. sec. 5.

v Conin. apud Dian. p. 11. 16. 161.

x 41.

y Suar. ca. 2. disp. 23. sec. 1.

z Comm. DD.

a Vide P. Suar. ca. 4. disp. 31. sec. 2.

b Vide P. Suar. ubi sup. sec. 1.

c 41.

d Suar. ca. 2. disp. 23. sec. 1.

e Vide P. Suar. ubi sup. sec. 1.

f 41.

g 41.

H 3

indirecte de se servatis cum onere comparandi coram superioribus. Vel ex sententia Vasquez potest conteri, & sine confessione communicare, ac si non esset copia confessoris. Sed adverte tengeri puniuntur in tam reservata, quam non reservata confiteri in predicto casu, ut Confessarius sciat statum ejus, & velut medicus possit & medicinam adhibere, qui cum poterit absolvere, etiam si peccata reservata habeant annotationem excommunicationem etiam reservatam. Quod Toletus, & alii non b placet, sed videtur probabilius.

24. Non satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur regulæ Episcopo presentato, sed ab eo iuritate reprobato c.

SECTIO VII.

De Ministro ordinario huius Sacramenti.*

- * Suar. to. 4, disp. 36, sec. 2.
 * c. ne pro dilat. de pignit. & remiss. eo. uti. de censu in 6.
 * Villalax dicto c. ne pro dilat. ubi sup. e. silvest. verb. Confess.
 * Vide Villal. ubi sup.
 * Henric. lib. 6. de pœnit. c. 11, uoc. 3.
 * Vide Trid. ses. 24. c. 13. & decret. Alexandr. VII. anno 1665. 24. septemb.
1. Summus Pontifex est a primus, & supremus minister de potestate ordinaria huius Sacramenti; & ejus familia ipsi, ac ejus penitentiario subiecti est.
  2. Episcopi habent Papam b pro ordinario, & ex privilegio si confirmati, & consecrati sunt, quilibet possunt eligere.
  3. Archiepiscopus cum actu visitat Archiepiscopatum, est b ordinarius in eo, cum autem non visitat, solum in sua diocesi.
  4. Provinciales, Guardiani, Priores, & Abbates d sunt ordinarii respectu suorum subditorum, & possunt sibi ipsis eligere Confessores, nisi prohibeantur aliquo sui ordinis statuto.
  5. Cardinales non habent jurisdictionem nisi sint Legati, sed consuetudine sunt Papæ immediate e subiecti, & ipsi solum familia. In propriis Ecclesiis habent jurisdictionem quasi Episcopalem. Si autem non sunt sacerdotes, possunt jurisdictionem delegare.
  6. Decanus, & Archidiaconus, & similes aliquando Episcopo immediate f subijciuntur, sed in hoc consueverunt.
  7. Vicarius generalis Episcopi, non verò foraneus, ordinariæ habet jurisdictionem secundum probabilior sententiam.
  8. Capitulum sine vacante g succedit loco Episcopi, & Provisores ejus loco Provisoris Episcopi.
  9. Parochi immediate Episcopo b sunt subiecti, nec possunt eligere Confessorem nisi approbatum ab ordinario. Parochi autem subijciuntur omnes parochiani, exceptis religiosis.

10. Prædicti omnes, si sit communis error, & habeant aliquem titulum, licet coloratum, ipso jure h habent jurisdictionem; dummodo non sint incapaces jure divino ad eandem abolitionem, ut mulieres, & non sacerdotes.

11. Prædictorum omnium jurisdictione non est i determinata locis, sed personis.

i Comm. DD.

i Suar. to. 4, disp. 18, sec. 1. 22. 17.

SECTIO VIII.

Quomodo possit fieri, ad quam quis Parochiam pertinet?

1. Ad eam quis Parochiam pertinet, a in qua habet domicilium, vel domum habitationis ex die, quæ ibi incipit habitare.
2. Qui mutat habitationem in aliquem locum, nisi ad breve tempus; & qui propter negotia ibi moratur, & domum conducit, domicilium b acquirit, licet contrarium alij sentiant probabiliter.
3. Qui in duobus locis moratur, utrobique c est Parochianus, & omni tempore potest cuihbet ex duobus Parochiis confiteri.
4. Vagi, iter facientes, & peregrini d possunt confiteri eam Parochiam illius loci, in quo trini, vel cum alio delegatum jurisdictionem ibi habente.

* Sanch. de matr. to. 1, lib. 1, disp. 19. num. 11.

* Idem ibidem.

* Suar. to. 4, disp. 11, sec. 1.

* Comm. DD.

SECTIO IX.

Quis sit Minister huius Sacramenti ex potestate delegata: & quis possit eam delegare?

1. In articulo vel periculo mortis etiam præsumpto, ut in longa, & periculosa navigatione, omnes Sacerdotes delegatam jurisdictionem a habent.
2. Quilibet habens ordinariam jurisdictionem potest eam delegare; nisi juris impedimentum b habeat.
3. Papa in tota Ecclesia, Episcopus in suo Episcopatu c, &
4. Qui autem delegatam habet, non d potest eam subdelegare, nisi ex speciali commissione.

* Trid. ses. 14. c. 7, de cal. miser.

* c. inter cetera de off. ordi.

* c. 1. de off. Vicar. in 6.

* Comm. DD.

5. Vicarius generalis, & Episcopus, si ille non est sacerdos, & hic etiam si non sit consecratus, & sit confirmatus, possunt delegare.

¶ Villal. c. 3. r. 9. dif. 49.

6. Quando superior delegat jurisdictionem, non est necessaria inferioris licentia, nisi datur sub ea conditione. Quare religiosus, cui Episcopus delegavit jurisdictionem, potest audire confessiones contradicente Parocho in eus Ecclesia.

¶ Suar. dif. 16. sec. 1. nu. 1. 5. c. Comm. DD.

7. Parochus non potest delegare suam facultatem simpliciter sacerdoti.

¶ Eman. Rod. fol. 44. in su. co. 31.

8. Prælati religiosus suis subditis concedere potest facultatem, ut quicumque etiam simpliciter sacerdoti confiteatur. Quod iter agentibus sæpe conceditur.

¶ Idem to. 1. q. 21. art. 3.

9. Fratres prædicatores, & Minores habent privilegium, ut possint iter agentes, si non habeant Confessarium sui ordinis, alius etiam secularibus confiteri.

¶ Idem to. 1. q. 21. art. 3. c. Comm. DD.

10. In ordine Minorum quilibet Confessarius approbatus habet facultatem confessionis audiendi omnium fratrum totius ordinis.

11. Consuetudo legitime præscripta dat jurisdictionem delegatam.

¶ Clem. dudum de sep. para. statuitur n. vide Villal. ubi sup.

12. Nunquam Episcopus approbat religiosos ad audiendas confessiones sine consensu saltem interpretativo ipsorum Prælati, & probabile est esse in eos approbare non posse. Si autem de factis hoc faceret contra voluntatem Prælati, ex natura rei valide essent confessiones, sed taliter approbatus, si esset frater Minor, incurreret ex communicationem, & si esset Episcopus, ex ordine Prædicatorum, invalide essent confessiones.

¶ Villal. ubi sup.

13. In aliis ordinibus dum talis facultas non irritaretur, valent confessiones. Sed tales Confessarii non possunt absolvere a casibus Episcopo reservatis, quia hoc privilegium non potest illis conferri nisi a suo superiore: sed non nisi obtentata ad id Episcopi facultate.

¶ Henr. lib. 6. de pen. c. 3. nom. 3.

14. Quamvis religiosus sit legitime approbatus, potest & superior præcipere ne confessiones audiat, & si audiat per erunt invalidæ: contraria verò est probabilior, sed peccabit.

¶ In deer. Alex. VII. anno 1667. 24. Septemb. ¶ Henr. lib. 7. de pen. c. 6. n. 6.

SECTIO X.

In qua Forma deleganda est hæc jurisdictionis, & quantum dicitur.

¶ Suar. c. 4. dif. 16. se. 1.

DEbet dari aliquo exteriori signo; mentale solum non sufficit, nec ratihabito a de futuro. Bene autem si sit de presenti, vel de præterito.

2. Quan-

2. Quando jurisdictionis est dubia, & necessitas gravis urget, danda est sub conditione absolutio cum onere iterum contendi.

¶ Idem to. 4. dif. 26. sec. 6.

3. Si delegata fuit ad tempus, eo transacto spirat; sed inceptæ confessiones poterunt & perfici fecundum probabilior. Si delegans jurisdictionem moriatur, durat donec revocetur.

¶ Villa. ubi sup. dif. 3. c. gratum de off. & po. sent. jud. delegat.

SECTIO XI.

UTRUM EPISCOPIVS POSSIT COARCTARE LICENTIAM RELIGIOSIS, QUOS APPROBAT, & APPROBATIO HAC AN SIT PERPETUA?

1. Episcopus sine justa causa non potest coarctare approbationem; potest autem ex causa quoad tempus & personas si autem sine justa causa coarctaverit, manebunt absolute approbati.

¶ Henr. de pen. lib. 3. c. 6. nu. 6.

2. Religiosus approbatus in uno Episcopatu, si alium petat, & postea redeat in eundem a quo exivit, non indiget novâ approbatione.

¶ Villa. ubi sup. dif. 33. c. Comm. DD.

3. Episcopus non potest religioso semel approbato facultatem auferre sine justa causa, nec Capitulum sede vacante; potest tamen Episcopus successor.

SECTIO XII.

QUIS SIT IDONEVS MINISTER HVIVS SACRAMENTI, & A QUO ORDINARIO DEBEAT APPROBARI, UT POSSIT ELIGI BULLA VIRTUTE.

¶ Comm. DD.

1. Non sufficit quod sit notorie doctus, nisi sit presentatus a suo Prælato, & approbatus a suo Episcopo.

¶ F. Eman. Rod. in addit. ad Crn. para. 9. nu. 4.

2. Parochus, qui Parochie renuntiavit, non ideo dimittit approbationem.

¶ Suar. to. 4. dif. 10. sec. 4. nu. 3. c. Inn. X. ang. 1674.

3. Omnes habentes jurisdictionem quasi Episcopalem exemptam ab Episcopali, possunt & confessorios approbare; sed novo decreto Innocentii X. non possunt, nisi ab Ordinario appro-

pro-

H 5

bentur subditorum confessiones audire.

Idem
disp. 18.
sec. 6, n. 1.

4. Pro Ordinario intelligitur *a* Episcopus, & omnes qui habent jurisdictionem quasi Episcopalem, exceptis Praelatis regularium.

Vide
Villal. ubi
sup. dist. 6.
f. Ex novo
decreto
Innoc. X.
an. 1654.

5. Approbati a suo Ordinario possunt eligi etiam in alio Episcopatu virtute Bullae, Quod videtur probabile viri docti. Probabilis *a* autem est approbandum esse ab Ordinario penitentis.

Ex eo-
dem de-
creto.
Villal.
ubi supra.
i Comm.
DD.

6. Religiosi in una diacesi ab Ordinario approbati, si transseant ad aliam ab ejus Episcopo de novo debent *a* approbari ut confessiones audiant, & sine facultate Episcopi concionantes, & confessiones audientes porell Episcopus prohibere, excommunicare, & punire; Et in suis Ecclesiis sine Episcopi benedictione, & in alienis sine ejus facultate non possunt predicare, neque in suis Ecclesiis contra illius voluntatem.

In spe-
ciali de-
creto N.
P. Genera-
lis.

7. Episcopus potest *g* precipere religiosis, ut sibi exhibeant facultatem audiendi confessiones, & concionandi; & etiam inconsulto Provinciali Episcopo tenentur obedire.

8. Religiosi virtute Bullae, vel Jubilaei non possunt *b* confiteri nisi cum approbato ab Ordinario.

9. Novitii *t* possunt confiteri cum quo voluerint, sive sit religiosus, sive secularis; pro modo sit approbatus ab Ordinario. Hoc tamen non *procedit* in novitiis Societatis JESU, qui secundum nostras ordinationes solum possunt confiteri cum assignato a superiore, Si tamen cum alio confiteantur, valida erit confessio.

In no-
c. didum
de elec.
Mascard.
de prob.
Ecol. 649.

10. Si mulier aut non sacerdos communi errore legitimus confessarius reputaretur, validas esse abolutiones asserunt *m* omnium DD. licet hac sententia a neotericis aspernabilis reputetur.

Lugo de
Sac. disp.
9. sec. 2.
Suaz. to.
4. disp. 16.
sec. 6.

11. Confessarius, qui sequens probabilem opinionem, quae ei jurisdictionem concedit, absolvit, etiam si talis opinio in se non esset certa, *v* valide absolvit.

12. Qui tamen ita dubius est, ut nullam suae opinionis probabilitatem habeat, in urgenti necessitate sub conditione si potest, absolvat *a* cum onere, ut penitens postea confiteatur cu habente jurisdictionem. Quod *onus* alii non obligare affirmant, quia nemo sua peccata bis confiteri cogi debet.

13. Dubius de jurisdictione in urgenti necessitate monat penitentem, ut veniale vel mortale jam confessum fateatur, ut de his directe, & de aliis indirecte, valide tamen absolvat.

SECTIO XIII.

DE CONDITIONIBVS ET OBLIGATIONIBVS CONFESSARI: & utrum teneatur penitentem interrogare?

1. Confessarius *a* debet habere ordines, jurisdictionem, scientiam, virtutem, secretum, prudentiam, & fortitudinem. *a* Comm. DD.

2. Confessarius *b* tenetur scire, quae communiter sciuntur circa censuras, casus reservatos, & restitutionem, & habere principia, quibus dubitet de reliquis, & consulat viros doctos: non enim tenetur omnia scire, quia hoc est impossibile. *b* Comm. DD.

3. Qui certus de sua insufficientia confessiones audit, etiam precipiente Praelato, peccat mortaliter. Si autem dubitet, potest credere se accipientem. *c* Naverr. c. 1. de ven. dab.

4. Qui habet potestatem, ordines, & jurisdictionem, licet non habeat scientiam, valide *d* administrat; peccat tamen nisi in necessitate extrema. *d* Suaz. to. 4. disp. 12. sec. 1.

5. Tenetur *e* confessarius interrogare ea omnia, in quae ex qualitate personae, & officii judicatur a plurimum quo tales homines solent impingere. Si tamen judicet penitentem se bene examinasse, vel esse virum doctum, & timoratae conscientiae; nihil interrogare tenetur. *e* c. omnia utriusque sexus de penit. & remiss. f. Ex eod.

6. Sit sacerdos discretus, *f* & cautus more penitenti medici diligenter inquirens peccatorum circumstantias. *f* Ex eod.

7. Confessarius, qui ob somnium, vel inadvertentiam venialia confitentem non integrè audivit, non debet *g* ad repetenda penitentem obligare. *g* P. Suaz.

8. Quando confessarius certo sit penitentem esse in statu peccati mortalis, ipse vero de eo non se accusat, tenetur interrogare; quod si neget, non debet eum absolvere.

SECTIO XIV.

QUOMODO RVDÈ INSTRVENDI
sunt.

1. **S** habeant usum rationis, & aliqualem notitiam hujus sacramenti, & præcepti, tenentur confiteri; secus si invincibili ignorantia laborent. Parochi autem, & dominici eos docendo capaces non reddant, rationem reddere debent.

2. **A**ethiopes, Indi, & alii neophyti tenentur scire necessaria ad consequendam æternam salutem, qualia sunt credere Deum esse unum in essentia, & trinum in personis; & ex his secundam, Filium Dei scilicet, hominem factum fuisse pro nobis in utero Virginis, ex ea natum, & passum, & mortuum pro nostra, totiusque mundi salute, surrexisse à mortuis, sedereque ad dexteram Dei Patris, indeque venturum ut iudicet mundum, bonisque æterna præmia, malis æterna supplicia largiatur. Insuper tenentur scire Pater noster, & orare, & mandata Dei & Ecclesie observare. Non tamen obligantur hæc omnia in memoria retinere; & sufficit, quod substantiam aliquomodo percipiant; & interrogati bonum à malo distinguant. Cum autem ex incuria sua, vel dominorum nec Pater noster, nec Credo didicerint, non sunt absolvendi donec addiscant, secus enim nunquam addiscunt: Si vero nec culpa sua nec dominorum, sed ex naturali incertitudine prædicta ignorant, juvandi sunt, ne tanto beneficio priventur, possuntque audiri, & absolvi, admonendique sunt prius, ut de incuria in addiscendo, siquam habuerint, conterantur.

3. **I**nsuper admonendi sunt sacerdotem Christi vicem gerere ad remittenda peccata; ideoque Christianos ad confessionem accedere. Interrogandi etiam sunt quem adorent sui dentes sacrum, sufficiteque si dicant ibi esse Christum verum Deum & hominem Interrogandi tandem sunt, quare prædicta hæc omnia credant, docendique sunt ideo credenda, quia verba Dei sunt.

4. **I**n articulo mortis cum per tempus aliud non licet, sufficite eos docere Deum esse remuneratorem, & Christum Filium ejus verum Deum, & hominem mundi Redemptorem; & licet hæc quomodo sint non intelligant, sufficite quod assentiant, & credant, Hoc est valde advertendum, quando aliter

ter non possunt instrui, satis est quod respondeant se credere, quæ à confessorio proponuntur ut dicta Dei licet non intelligant. Idiota enim verò credit, licet non capiat, quæ continentur in Bibliis.

5. **Q**uamquam non benè examinati, nec cum debito dolore miseri hi ad confessionem accedant benignè juvandi, & audiendi sunt; partim enim continuo labore, partim naturali incapacitate excusabiles sunt. Exponatur eis immensus Dei amor erga homines, & præcipue erga pauperes, & quomodo eis de cælis beneficiat; & admonentur, ut de peccatis doleant; quia optimi Patris, ac Domini essentia sunt. Induat confessorius viscera piissimi patris, & omnibus omnia factus instruat cum patientia poenitentem suam, dicatque ei: Audi fili, & vide, & scito, quia intra hoc corpus tuum latet anima tua, quam Deus creavit, & que nunquam moritura est: si benè vixeris, æterno gaudio perfrueris in cælo cum Deo semper vivens. Deus est, qui cælum, & terram fecit, & omnia hæc quæ vides. Ipse te multum diligit, oculos, manus, & pedes, & omnia quæ habes ipse tibi dedit, ama eum ex toto corde tuo, Ipse est Dominus tuus, & omnium hominum, ipse te alit, & vestit, dole quia eum offendisti. Ipse pro te de cælo descendit, natus est de Virgine, & ut tibi vitam æternam daret, mortem non recusavit. His & similibus verbis instruat pro captu, & reperi actu contritionis, dummodo dictis annuat, sine scrupulo potest absolvi.

6. **I**n examine hæc observanda — Sinat eum sua peccata confiteri. Si nullum dixerit, vel pauca, & silar, interroget ea, in quæ ut plurimum incidunt Aethiopes, & Indi; quarat de numero, & de specie, & faciat quantum in se est, & quam vis credat multa peccata habere, quæ propter incapacitatem non declarat quoad numerum, vel quoad speciem, dummodo materiam absolutiois extorserit servatis prædictis potest eum absolvere; integra est enim formaliter confessio, & tam poenitens, quam confessorius quantum moraliter possibile est faciunt; nec si poenitens dimittatur per totum annum examinandus, cum meliore dispositione redibit.

7. **P**ro satisfactioe imponatur eis captivitas, & egestas, & omnia alia que in servitute patiuntur, & primam Missam quam audierit sunt, & ut ibi aliqui breve, ut Pater noster, & Ave Maria recitent, etiam pro gravissimis delictis; hæc enim patienter sublatæ, & Deo oblata sufficiens satisfactio cum meritis Christi videtur.

8. **Q**ui linguam Indorum non benè intelligunt, & Parochi eorum

eorum non sunt, sed gratis, ut sacerdotes nostræ societatis huiusmodi ministerio se dicant zelo animarum; quia rari sunt, qui serio eorum saluti incumbant dummodo aliqua interrogando statum penitentis & dolorem de præteritis, & proposito emendandi cognoscant, licet peccata omnia, quoad numerum, & quoad speciem perfecte non capiant, tuta conscientia possunt Indorum confessiones audire. Hi enim miseri plures habent spoliatores, quam confessores, qui ipsorum incumbant animarum saluti.

9. Circa Æthiopes minus dubium est, quia cum nemo sit, qui illorum linguam calleat, omnes in hoc sunt aequales, & ipsorum necessitas exigit, ne absque salutis remedio deserantur.

10. Parochi Indorum tenentur addiscere eorum idioma, & in eo peritiores præferri debent ab Episcopis ad beneficia curata. Si autem bene intelligentes linguam non habeant, addiscere incipientibus possunt tuta conscientia Indorum Parochias committere.

11. Quando auditâ confessione dubius manet confessarius an penitens sufficienter dispositus sit ad absolutionem, præcipue si est nullus, & incapax melioris dispositionis, potest eum absolvere sub conditione, quia in hoc nec ipsi penitenti, nec sacramento fit injuria.

SECTIO XV.

*PAROCHI INDORVM, DE QUIBUS
interrogandi sunt in confessione, & qua suis
curam peccata frequentiora.*

1. Qui per se non catechizat, sed per pueros, & hispano sermone, peccat.

2. Non licet confessiones Indorum audire per interpretem Indum, vel Mellizum, bene tamen in casu necessitatis per religiosum, vel alium virum prudentem, & conscientia timoratum; de his enim non loquitur prohibitio synodalis, quæ prohibet confessiones per interpretem audire.

3. Si plures audit, quam potest bene disporre in eodem die, peccat. Si impatienter eos audit, irascitur, vel petcutit eos de terrenis a confessione, peccat.

4. Qui curam sumit plurimum animarum, quam potest docere, & regere. Qui ita idiota est, ut ignoret necessaria ad sa-

tramentorum bonam administrationem, & ineptus est ad exponendam eis doctrinam Christianam, non est tutus in conscientia.

5. Abesse Parochum à suo beneficio per tres menses ex justa causa alium substituendo licet per Tridentinum cum facultate proprii Episcopi, amplius non licet, nisi ex gravissima causa. Per paucos autem dies abesse licitum est ex justa causa, etiam si alium non substituat, verbi gratia: ut si sua peccata confessurus vicinam petat Parochiam, vel vocetur ab Episcopo ad febra in Corpore Christi, vel ad concionandum, vel ad similia.

6. Peccat Parochus, qui non curat ut Indi Missam audiant in diebus præcepti. Nec sufficit signum dare ut veniant, quia tenentur omnem possibilem diligentiam adhibere, ut cum festu sacro adint. Quamvis enim Parochis prohibitum sit Indis supplicium infligere, possunt admonere Regium Praetorem, & alios iustitia ministros, ut eos venire cogant.

7. Peccat Parochus, qui negligens est in extirpandis idololatris, ebrietatibus, & aliis publicis peccatis. Hoc verò faciendum cum circumspectione, & prudentia.

8. Pastores, qui in desertis pascunt greges visitare non tenentur, curare tamen debet ut confessari ad populum veniant, & ut eorum infantes baptizentur.

9. Qui Missam non dicit ab Episcopo assignatas dicendas pro populo pro rata restituere tenentur. Non verò si horas Canonicas non recitet, licet peccet: Hæc enim non sunt beneficia Ecclesiastica, sed stipendia mera.

10. Peccat, qui cum possit, non impedit damna, quæ Curæ & Commendatarii inferunt Indis.

11. Peccat qui Indis Eucharistia, & extrema unctionis sacramenta non administrat, nec curat eos docendo idoneos facere. Et qui habent infideles in sua Parochia, si non curant eos instruere & ad fidem convertere, vel sine catechismo eos baptizare.

12. Peccat, qui sine facultate proprii Episcopi transit ad alium Episcopatum, & positam censuram incurrit, nisi in oppressionem manifeste iniusta.

13. Qui pueros habet in obsequio, si hoc sit pretio estimabile, ut coquere in culina, peccora, & alias bestias pascere, & similia, debet mercedem solvere, se cuius verò sit tantum ad mensam serviant.

14. Peccat qui non solvit struem lignorum, vel herbarum, quem pueri offerre solent volentes in domum Parochi,

ut doceantur doctrinam. Hæc enim consuetudo quia mala, non est toleranda. Idem dicendum de superfluis edificiis, ad quæ Indi non sunt obligandi.

15. Teneatur clericus servare leges humanas iustas spectantes ad bonum commune, & ideo Parochi teneantur observare constitutionem Præregis, jubentis ne Indos supplicio afficiant. Quod etiam servant ipsi Episcopi, qui sæculares non puniunt, nisi invocato brachio sæculari, nisi supplicium sit paternum.

16. Qui stipendia accipiunt pro sacramentorum administratione, vel sepultura, peccant. & teneantur restituere si verò Indi fuerint alienigenæ, potest stipendia consuetæ recipere.

17. Cum Indus offert arietem, ut Parochus tot Missas dicat, quot aries valet secundum mensuram stipendii, non sufficit unam Missam dicere. Si autem sponte offerat, ad nihil tenetur, si Indus nihil petit.

18. Non peccat, qui pro propria utilitate facit, ut Indi offerant, dummodo eos non cogat.

19. Peccat qui defuncti bona hæredem habentis sibi assumit, pro Missis dicendis. De quinta parte bonorum cum intestatus decessit, potest Vicarius disponere pro anima illius.

20. Peccat, qui negotiatur per se vel per interpositam personam in sua Parochia, & incurrit censuras, & penas impositas à jure, & à synodalibus contra Indorum Parochos, qui negotiationi vacant, contra quos Limæ concilium fulminat excommunicationem ipso facto incurrendam. Sed hæc ablata est à Paulo V. ut supra diximus.

21. Potest tamen vendere ea quæ ex suo necessario alimentum superfluum, & in aliena Parochia per interpositam personam non prohibentur negotiari; nec peccata alere ad victum necessaria, & hæc vendere quando opus est in propria Parochia.

22. Parochus Indorum, qui vitio carnis subiectus est, si longam experientiam habeat se continere non posse, non potest absolvi nisi Parochiæ renuntiet, quia voluntarie est in proxima occasione peccandi. Idem dic de eo, qui domi Indas habet cum scândalo, etiam si cum eis non peccet, nec debet absolvi donec ejiciat.

23. Qui sacrum facit in Ecclesia polluta notorie, peccat mortaliter, nullam tamen censuram incurrit.

24. Qui ob sevitiam Indos à confessione deterret, vel est causa, ut in ea mentiantur, graviter peccat.

25. Peccant mortaliter, qui quotannis non faciunt indicè Indorum, ut sciant utrum sacramenta recipiant, vel non. Idem dic.

dic de eo qui sine necessitate pueros domi baptizat.

26. Qui domi baptizatos iterum in Ecclesia baptizat, quia subitam diligentiam non adhibuit, ut sciret jam esse baptizatos, peccat, & in foro exteriori puniri debet ut irregularis, licet in interiori eam non incurrit, quia non facit scienter.

27. Qui in statu mortalitatis sine prævia confessione celebrat, peccat graviter, nisi in casu, in quo non sit copia confessoris, & non potest sine scandalo sacrum omittere.

28. Qui canes venaticos, & accipitres alunt, non videntur peccare mortaliter, nisi ut venationi ludeant Indorum curam deserant.

29. Qui domi habuit concubinam per annum integrum, & in eo sæpe confessus fuit, post annum verò eiecit eam, & cum hæc bona dispositione per quatuor annos confessiones frequentavit. Primas confessiones factas in concubinato reiterare debet non alias.

Vide eandem
Limen.
c. 1. c. 17.

SECTIO XVI.

VARIA DVBIA DE CONFESIONE.

1. **Q**ui temerariè iudicavit proximum, non a tenetur specimen peccati, quod iudicavit, confiteri, sufficit si dicat se temerè proximum in re gravi iudicasse, secundum probabiliorè opinionem. Si verò de viro sancto erimen nefandum temerè iudicasset, esset circumstantia agravans, quæ secundum pariter sententiam non est necessario fatenda.

a Summi &
authoſ.

2. **Q**ui facit confessionem nullam propter defectum examinis, & doloris, & quia sciens hoc verendum peccatum mortale non aperuit, an unum peccatum, an tria committat, dubium est, & an sufficiat in confessione iteranda dicere se fuisse confessionem nullam scienter fecisse. Respondetur b cum distinctione, quod licet verum sit quodlibet ex prædictis distinctum peccatum esse, qui tamen animam habuit tacendi peccatum in confessione, & per consequens faciendi confessionem nullam, non facit novum peccatum hoc male examinando, vel sine dolore confitendo, quia hæc non requiruntur ad confessionem nullam.

Idem.

3. Excommunicatio posita in *communis* utriusque sexus de *pau-*
nis. Et remissio non est lata sententia sed ferenda, & ideo non
incurritur nisi a Prælo Ecclesiastico feratur. Continet tam
men præceptum obligans sub mortali.

4. Numerus peccatorum augetur, quoties voluntas pec-
candi inter cisa renovatur, si peccatum sit pure interius, si au-
tem uno exteriori actu consumetur, etiam si per plures actus
interumpatur, d. unum est numero peccatum, ut cum homi-
cida longum iter agit ad occidendum inimicum, in quo i-
nere comedit, & dormit, & ad plura divertitur.

5. Ad remittenda peccata venialia in confessione sufficit
accedere sine complacentia eorum venialium, quæ faciunt
materiam illius confessionis, licet formaliter non detestetur.

6. Confessionis, & matrimonii sacramenta invalide s. mi-
nistrantur invito superiori, etiam cum facultate ordinarij, in
religione, in qua ut in societate receptum est privilegium
Julij III. per quod societates Provinciales, & non alius ordi-
narius est suorum subditorum.

7. De rebus veneris caute interrogandus est poenitens,
presertim pueri & puella, ne ipsi scandalizentur, & confessari-
us lapsus periculum patiat, quod majus damnum est,
quam non perfecte cognoscere peccati circumstantiam.

8. Non sit anxius Confessarius de innumera poenitentia sa-
cramentali, dummodo dixerit: *Quidquid boni feceris & mali*
patienter sustineras, sit tibi in remissionem peccatorum.

DISP. XV. SECT. VNICA.

RESOLUTIONES VARIÆ.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

CONFIRMATIO.

1. **E**st Sacramentum 5. unctiois chrismatis consecrati,
quo Episcopus ungit frontem baptizati sub certa for-
ma verborum.

1. Ejus materia est chrismus, quod conficitur ex oleo & bal-
samo. Balsamum verò non esse de essentia hujus sacramenti,
esse

esse autem de præcepto ajunt plures; & contrarium v. videtur
probabilius.

3. Forma est: *Consigno te signo crucis, & confirmo te chris-*
mate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. An. en.

4. Minister est Episcopus, d. potest ex dispensatione Ponti-
ficis esse Presbyter.

5. Hoc Sacramentum imprimi characterem, qui autem
reiterat licet mortaliter peccet, non incurrit irregularita-
tem.

6. Hæc character præsupponit Baptismalem, & dat gratiam
his, qui obicit non ponuntur obsequusque ejus specialis, est da-
re Spiritum Sanctum ad robur.

7. Non est q. præceptum recipiendi hoc sacramentum; si o-
mittitur ex contemptu, erit peccatum mortale, si verò ex ne-
gligencia solum veniale.

8. *Ætas* conveniens ad receptionem est septennium, & ni-
si Episcopi absentia timeatur, vel sit alia justa causa, ut quis
ante septennium confirmetur. Amittens etiam perpetui, &
moribundi, sitis commode dari potest, non i sunt peccandi
hoc sacramentum.

9. Peccatum mortaliter qui recipit, & qui ministrat hoc
sacramentum sine patrio, & inter confirmantem, & confir-
matum, estque parentes & patrum datur spiritualis cog-
natio impediens, & dirimens matrimonium.

10. Chrismus debet esse unius anni, & vetus comburendum.

11. Patrius debet esse confirmatus; autem a non confir-
mato contrahatur spiritualis cognatio alia ajunt, alii ne-
gant; negativa sententia probabilior videtur.

12. Si pater filium teneat, non o potest petere debitum; pa-
trinus debet esse unus; si tamen plures eorum teneant, omnes con-
trahunt.

13. Balsamum Indicum est verè balsamum.

14. Adultus, qui ad Confirmationem recipendam se inge-
nit, dummodo sciat rudimenta fidei, vel si ignoret, contra-
tur de hoc & de aliis peccatis, & sic intrusus de sacramento
recipiendo licitè q. accipiet.

15. Moribundi, & suspendendi q. petant Confirmationis sa-
cramentum, Episcopus r. venetur sub mortali illos hoc bene-
ficio non privare.

16. An oleo infirmorum sine balsamo possit validè confir-
matio conferri, alii ajunt, alii probabilis negant.

1. P. Soss.
to 1. sup.

3. Dec. 2.

6. Comm. 2.

DD.

Vide Suar.
uni supra.

4. Comm.

DD.

3. suar ubi
sup. loc. 6.

6. omnes
de consue.
dist. 3.

7. Suar. to.

1. sup. 48.
loc. 11.

8. Pluc. 7.

in Castal.

9. Suar. ubi
sup.

1. Nav. 6.
c. 23. qu. 2.

10. Vide
matrimo-
nii impe-
dienda.

11. Suar. q.

7. art. 1.

12. Sà hoc
verbo.

13. Item ubi
supra.

14. Quin-
mad. tr. 2.

15. q. 2.

16. q. 2. sup.

17. D. Tho.

q. 37.

¶ R. Sgar.
disp. 18.
§ 6 v. 1.

17. Antè confirmationis receptionem matrimonium inire, professionem in religione emittere, Eucharistiam aut alia sacramenta suscipere nullum est peccatum.

DISPUTATIVN CVLÆ

interjacentes.

RESOLUTIONES VARIE.

CONIUNCTIO.

4 NAVAR. 1. Presbyter sine irregularitatis timore potest conjurationem iudicis denuntiare, dummodo faciat protestationem. Quod verum est, etiam si se non revelaturum iurasset.

CONSANGUINEUS Vide verbum *Matrimonium*.

CONSCIENTIA.

4 NAVAR.
c. 7. nu.
271.

¶ Vide
Villal. co. 1.
cr. 1. dif. 1.
Vide etiam P.
Tho. Sano
§ 1. sum.

1. Est disamen practicum actuale de re faciendæ, vel non faciendæ.

2. Notandum est discrimen inter scientiam, fidem, credulitatem, opinionem, suspensionem, dubium, & scrupulum. Scientiam rei dicimus habere, quando res ista est certa, ut esset imprudentia non credere. Fides est notitia, quæ nititur in auctoritate dicentis, idem est credulitas. Opinio est assensus quæ formidine oppositi. Suspicio est inclinatio intellectus magis ad unam partem, quam ad aliam, sed sine assensu. Dubium est quando intellectus nulli partium assentit. Scrupulus est formido contra id quod aliquis credit vel opinatur, orta ex levibus fundamentis.

3. Scientia, opinio, fides, & dubium possunt accipi speculative id est in generalibus, & practice, id est, hic & nunc ut oportet fieri secundum has circumstantias. Iudicium autem practicum conformandum est semper cum speculative, nisi hic, & nunc sit alia ratio.

4. Code

4. Conscientia tandem est recta, vel errans, vel opinativa, vel dubia, vel scrupulosa. Recta est, quæ verum dicitur; errans quæ falsum, ut quæ dicitur futurum esse ad faciendam elemosinam; opinativa, quæ assentit uni cum formidine oppositi; dubia, quæ nihil dicitur, sed manet in æquilibrio; scrupulosa, quæ assentit uni rei cum formidine orta ex levibus fundamentis. De conscientia recta certum est quod omnes naturaliter obligat, ut lex quædam naturalis suadens bonum & prohibens malum.

5. Conscientia erronea si est invincibilis obligat, & facere contra illam in materia gravi erit peccatum mortale; si autem est invincibilis debet deponi.

6. Qui operatur contra conscientiam opinativam peccat, nec non qui contra dubiam. Vide verbum *Opinio*.

CONSECRATIO.

1. Ecclesia quolibet die potest consecrari, sed à proprio Episcopo, vel de ejus licentia ab alio.

2. Consecrationem Ecclesie, virginum, vel altaris solus Papa potest à simplici sacerdoti committere.

3. Consecranda est Virgo die Dominicæ solemnius ab Episcopo, sed in necessitate quolibet die. Velum autem continentie dat etiam Presbyter.

4. Consecrari possunt voluntarie pollutæ, & etiam secundum alios oculo stupro violatæ; non enim tenentur suum crimen prodere. Contraria tamen sententia est communis.

5. Consecrandus est Episcopus die Dominicæ, & intra tres menses à confirmatione, & saltem ab uno Episcopo assistentibus duabus dignitatibus.

6. Calix, & corporalia non manent consecrata eo solium quod corpus, vel sanguis Christi in eis consecrarentur.

CONSENSUS.

1. Tacens assensu videtur in eo, quod sine ejus consensu fieri non potest.

2. Consensus interpretativus de objecto prohibito est malus, ad quæ ut sit mortaliter malus quatuor hæc requiruntur.

1. Quod sit de objecto mortaliter malo. 2. Quod plene advertat se delectari. 3. Quod non resistat delectationi. 4. Quod omnisio hujus resistentiæ sit absque rationabili causa.

I 3

3. Qui

¶ Vide
c. 2. de
conf. Eccl.
¶ Vide
Glossam
dist. 41. de
consecra.
c. 53. hoc
verb.
¶ Vide
Cajet. ver.
Virg. Con-
secra.
c. qui in
aliquo
dist. 12.

4. S. hoc
verb.

¶ Navar.
c. 11. nu. 9.

3. Qui consentit peccato alterius in eodem crimine peccat, & potest consentire novem modis, qui videntur possunt in verbo *Participatio*.

CONSERVATOR.

a Silvest. verb. Conservator. & ex doctrina Cardinalis. n. l. s. e. enog. s. Barb. de post. Episc. cop. d. c. 1. & ult. in d. 2. offic. de leg.

a Vide Barb. de post. Episc. Vide. quia Pontificale de offic. deleg. in 6.

Prins v. in Bulla per Greg. XIII edita pag. 122.

1. Iudex datus à Papa ad defendendum aliquem contra manifestas injurias, potest cogere brachium faculare sub excommunicatione, ut adjuvet.

2. Eligi non possunt in iudicem conservatorem Guardiani, nec similes Praelati religiosi, sed clericus secularis in dignitate constitutus, sunt tamen qui doceant contrarium.

3. Canonicis tam Cathedralium, quam Collegiarum Ecclesiarum esse posse iudices Conservatores multi DD. affirmant.

4. Non potest a Conservatore iudex creari nisi fuerit injuria, & violentia publica & manifesta, & quae nulla tergiversatione possit celari. Et si voluerit extendere ad alias causas jurisdictionem, incurrit suspensionem per unum annum, & quidquid egerit est nullum.

5. Potest a Conservatore iudex creari nisi fuerit jurisdictionem, etiam Episcopos cum censuris procedere.

6. Societas JESU & singula ejus personae, & familiares clerici tam in causis civilibus, quam in criminalibus, & mixtis sive actores sint sive rei, omnes, & singulos Archiepiscopos Episcopos, & Abbates, nec non alias personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, Canonicos Metropolitanarum Ecclesiarum vel cathedralium, & vicarios Archiepiscoporum, & Episcoporum in spiritualibus, eorumque officiales generales ubilibet constitutos contra quascunque communitates, & collegia ejusmodi in suos Conservatores, & iudices ordinarios aliter se possunt. Circa id, quod hoc paragraphus dicitur, quoad familiares adverterat admonitio, quae ponitur verbo *Familiares* §. 1.

7. Conservatores, & iudices sic electi etiam si sint extra loca in quibus deputati fuerint, habent potestatem ut tam per se, quam per alios societatem defendant, nec permittant illam super bonis, & privilegiis tam Apostolicis, quam ordinariis, & aliis rite regis auctoritate concessis, aliisque rebus ad ipsam pertinentibus à quibuscunque personis, tam secularibus, quam Ecclesiasticis indebitè molestari, aut gravari.

8. Con-

8. Conservatores, & iudices sic electi cum fuerint requisiti super nostrorum bonorum restitutione, & privilegiorum observatione, nec non super injuriarum, & damnorum compensatione possunt appellatione postposita per censuras Ecclesiasticas, quoties opus fuerit, utque ad auxilium secularis brachii invocationem procedere.

9. Quando iudicibus, & Conservatoribus hujusmodi tutus non pateret accessus ad loca, in quibus morari contingeret eos, qui momenti, inhibendi, atque citandi sunt, possunt licet per edicta publica efficere, locis publicis ea assignando, de quibus esset verosimilis conjectura, quod ad ipsorum monumentorum, citatorum & inhibitorum notitiam valeret pervenire.

10. Possunt praeterea eisdem detentoribus, injuriatoribus, contradicitoribus, & rebellibus inhibere sub censuris, & poenae etiam pecuniariae sub arbitrio moderandis, libereque suam jurisdictionem exercere, non obstantibus quibusvis inhibitionibus sibi factis etiam praetextu quarumvis litterarum conservatoriarum, aut privilegiorum concessorum, & concedendorum.

11. Possunt item Ecclesiastico subjacere interdictione loca, ad quae dictas personas declinare contigerit, & in quibus scienter stare permittatur fuerint.

12. Quilibet Conservatorum, & iudicum praefatorum potest prosequi articulum per alium inchoatum, etiam si idem inchoans nullo Canonico impedimento praepeditus sit.

14. Mandatur cuilibet in Ecclesiastica dignitate constituto, & Metropolitanarum, & alterius Cathedralium Ecclesiarum Canonico quatenus à nobis, vel Procuratoribus nostris requisiti per se vel per alios privilegia nostra concessa, & concedenda sollemniter publicent, & efficacia defensionis praesidio nobis assistentes faciant pacifica possessione vel quasi eorumdem gaudere. Concessit Sixtus IV. Minoribus, ut in eorum *manuali fol. 144. & seq. concess. 254. iustitia concessione 366. Tenenturque* praeterea omnes personae alias de jure capaces pro parte nostrorum requisiti, nisi legitimo impedimento detentae fuerint, jurisdictionem, & conservationem nostram sub excommunicationis poena suscipere. Habetur in dictis monumentis *fol. 126. Conces. 279.*

15. Prima pars, & concessio Sixti IV. habetur per ejus Bullam pro Minoribus, quae est decima quarta Sixti IV. *num. 53. in Bull. regni apud Rodrig. Et idem habetur in Bulla ejusdem pro Pradicatoribus quae est 33. num. 54.*

Ex in Bulla 37. num. 108. pro Carmelitans, quæ habentur in eodem Bullario. Secunda vero pars ab illis verbis: Tenenturque præterea, habetur ex Bulla Julii II. pro Minoribus, quæ est nova ejusdem num. 7. in eodem Bullario regularium.

16. Hi, quos conservatores eligere potuimus per Bullam Pii V. concessum ordinis Prædicatorum 23. Septembris an. 1571. & impressam Romæ an. 1572. excommunicationes, seu suspensiones lata sententiæ incurant statim, quod minus live officio conservatoris hujusmodi acceptare, ac debere, ac plenarie exequi neglexerint, & reservatur absolutio summo Pontifici.

17. Privilegium hujus verbi uti possunt Provinciales, & alii subordinati superiores de eorum licentia. Circa suprascripta autem advertantur ea loca Concilii quæ notantur infra verbo *Exemptio*: Et videatur decretum Innocentii X. infra verbo *Episcopus*.

CONSILIUM.

Navar. c. 19. nu. 2.

1. Non obligat *n* neque ad veniale secluso contemptu, licet melius sit opus consilii, quam præcepti.

Idem c. 24. nu. 30.

2. Non peccat consulens minus malum.

3. Peccat, *b* qui consulit etiam bonâ fide non adhibita diligentia ad indagandam veritatem, & qui præbet consilium antequam dubietatem deponat.

e Comm. DD.

4. Censura lata contra consulentem non comprehendit eum, qui ita simplex consilium dedit, ut sine illo neque, ac cum illo res fieret.

e Comm. DD.

5. Consilium dare alicui ut nubat, quia *n* melius est illi ob specialem causam, quam religionem ingredi, licitum est.

CONSVETUDO.

n Vide *Sar. in precepto leg. fori fol. 83. nu. 11.*

1. Est jus *n* non scriptum, quod ex longo, & continuo usu ortum est, & est optima humanarum legum interpretis, quæ jurisdictionem dare potest, non vero derogare juri naturalibus, ac divino.

Navar. c. 17. nu. 37. e Comm. DD.

2. Consuetudo immemoralis *b* facit titulum præsumi requisitum ad ejus valorem.

3. Consuetudo etiam circa Sacramentalia *e* includi potest, sed quæ est contra jus non est amplificanda. Habet tamen vim

vim circa festa, & jejunia quadam tollendo, vel addendo, vel moderando, imò & circa leges humanas eas abrogando.

Navar. c. 28. n. 17.

4. Consuetudo licet mala excusat *n*, licet non à culpa, saltem à pena ordinaria, non vero à extraordinaria.

Asor. lib. 5. c. 17.

5. Consuetudinem legitime introductam vim legis habent non *e* potest Episcopus abrogare, sicut nec jus commune.

Vide sã hoo verbo. num. 3.

6. Consuetudo rationalis si est contra jus quadraginta annos præscripta, si si est præter jus, decem. Probabiliter autem viri docti sentiunt non solum contra jus civile, sed etiam contra canonicum consuetudinem præscribere decem annos Papâ sciente, & non contrarijente.

Idem ubi supra num. 4.

7. Consuetudo non *g* obligat nisi id intendat, qui potest legem condere, vel cum est immemoralis, vel annorum 40.

Idem in l. de quibus ff. de legi. n. 11.

8. Consuetum, vel solum *b* dicitur, quod bis factum est ex Jafone, qui ait duos actus judicium notorios sufficere ad inducendam consuetudinem.

9. Consuetudo potest facere ut quod obligabat ad mortale, solum obliget ad veniale, vide verbum *Lex*.

DISP. XVI. SECT. VNICA.
RESOLUTIONES VARIE.

CONTRACTVS.

Quis sit Contractus, & quot eius species.

1. *E*st ultro *n* citroque obligatio, quæ vel est naturalis, & oritur ex propria conscientia; vel est civilis in foro exteriori.

L. Labeo 2. ff. de verbo oblig.

2. Pactum *b* est duorum conventio, & contractus omnis est pactum; omne vero pactum non est contractus, quia promissio acceptata est pactum, non vero contractus.

l. 1. in princ. ff. de pactis e

3. Quasi contractus *e* est obligatio, quæ nascitur non ex pacto, sed ex officio, ut medici, & advocati obligatio.

e *inst. de oblig. quæ ex quasi*

4. Contractus alii sunt circa personas, alii circa res: alii sunt nominati, qui habent omnia specialia, ut emptio, & venditio; alii sunt innominati, qui carent nomine, ut do ut des,

e *quasi*

¶ L. jur-
genium
in prin-
f. de pa-
dis.
¶ Parag-
unico in
de oblig.
que ex
eons naf.

facio ut facias, facio ut des, do ut facias. Alii sunt respectivi
¶, alii non respectivi. Respectivi sunt cum utraque pars dili-
gatur, & hi sunt proprie contractus. Alii non sunt respecti-
vi, quando non est mutua obligatio, ut in promissione que
non est proprie contractus.

5. In aliis transfertur dominium, ut in emptione: in al-
liis non, ut in commodato. Alii sunt lucrativi, ut donatio,
alii onerosi, ut emptio, & venditio.

6. Species horum contractuum sunt septem, Emptio, ut
vendiitio, cambium, mutuum, emphiteusis, commodatum,
permutatio, conductio, vel locatio. Reliqui ad hos reducuntur
Innominati reducuntur ad permutacionem.

7. Alii perficiuntur interiori consensu, ut emptio & ven-
ditio. Alii certa forma verborum, ut stipulatio. Alii per chyro-
graphum, ut emphiteusis. Alii per traditionem, ut mutuum,
donatio, &c.

8. Alii stricti juris, alii bonæ fidei. Stricti juris sunt omnes
illi, in quibus non est utriusque partis obligatio, ut donatio,
& promissio. Bonæ fidei verò ubi est utroque obligatio.
Dilectum est inter hos contractus, nam contractus stricti
juris possunt rescindi, quando aliquid evenit, quo præ-
visio non fuerit talis contractus, secus verò se habent bonæ
fidei. Si enim post contractum matrimonium uni ex conju-
gibus aliquid eveniat, quo prævisio non fieret; tenet tamen,
nec potest rescindi.

SECTIO II.

*An liceat à Contractu recedere invitâ
parte?*

¶ 21. de
pactis.

¶ l. 3. tit.
8. lib. 1.
ordin.
Modè l. 3.
tit. 16. lib.
1. recep.

¶ Non licet in contractibus nominatis, nec in foro ex-
teriori nec in interiori, nec in conventionibus eis si-
milibus, ut in donationibus acceptatis.

1. In innominatis contractibus si an liceat in foro interiori
alii ajunt, alii negant; non licere videtur probabilius, &
in Castella lege statutum est.

3. In aliquibus contractibus recedere quis pro libito potest;
ut

ut in deposito, commodato, precario, & societate ad tem-
pus finito tempore.

4. A contractus, qui perficiendus est per chyrographum
antiquam fiat, licitum est recedere.

SECTIO III.

*Utrum Contractus, cuius causa vis, aut metus
fuit, ipso iure irritus sit?*

1. **V**i vis est, non est voluntarium, est autem ubi metus
est. ¶ Commi
DD.

2. Metus alius est cadens in constantem virum, alius non.
Hic non tollit valorem contractus, nisi voluntas contrahe-
ndi non sit. Ille autem an tollat controversum est. Alii enim
asserunt contractum eo metu factum ipso iure esse irritum,
alii validum, sed irritandum. Prima sententia videtur prob-
abilior. Vide Molinam b

3. Cum, qui metum passus est, habuit culpam, non re-
scinditur contractus e.

4. In foro exteriori non irritatur a communiter contra-
ctus factus metu levi. Si autem sit lucrativus, non est validus
in foro conscientie; onerosi autem in validi omnino sunt ex
parte ejus, qui metum cadentem in constantem virum in-
cussit iniuste.

5. Advertendum est esse maximum discrimen in foro ex-
teriori, & interiori; hoc facti veritatem attendit, illud verò
presumptionis, & extinctionem litium.

¶ Molinam
ro. 1. de
just. disp.
116.
¶ Sanchez
apud Vil-
lal. ubi
supra.
¶ Vide
Rebol. de
just. no. 3.

SECTIO IV.

*An valeat Contractus de re
aliena?*

1. **N**emo sine peccato potest re alienam vendere, permuta-
re, vel alienare; si autem volente domino fuerit contra-
ctus furis,

¶ L. alle-
mam. c. de
Contractus
furis.

fius valet; si autem nolente, committit furtum, & tenetur ad evictionem.

¶ L. si in
emprione
para. item
ff. de con-
tra. emp.

2. Si res furto sublata est, & utriusque hoc constat, non valet contractus.

3. Si res est ex his, quae usu consumuntur, valet contractus, & licet, si is qui emit rem, praefumat a venditore satisfaciendum Domino pretio rei, vel re simili, vel ipse sit paratus ad satisfaciendum, si venditor non satisfaciat.

SECTIO V.

AN VALEANT ALIENATIONES factae in fraudem creditorum, & an sit restituendi obligatio?

1. SI cum sit alienatio, potest adhuc debitor creditoribus satisfacere, etiam si ipse hoc ignoret, & malo animo fecerit, contractus non tenet, nec dicitur facta in fraudem creditorum.

¶ Rebel.
de iust. 2.
p. lib. 1. q.
7. sec. 2.
¶ Molina
de iust. 10.
ad diu.
328.

2. In contractu oneroso, qui recipit bonam fide rem venditam in fraudem creditorum, acquirit bonum dominium; securus vero in lucrativo. Si tamen ab eo non petatur, potest retinere in conscientia. Si autem mala fide recipiat, etiam si contractus sit onerosus, datur contra eum actio rescissoria. Si vero tantum dedit venditori quantum ipse recipit, non dicitur facere in fraudem creditorum.

3. Cum mercator cedens bonis facit donationem uxori, haec in conscientia non est e tuta.

4. Qui hereditatem unde poterat solvere non acceptat, non est in conscientia securus, licet absolvatur in foro exteriori.

¶ Silv.
verbo
visti.
3. nu. 10.
¶ Sanchez
lib. 6. de
matri. dist.
17. nu. 3.

SECT.

SECTIO VI.

Qui capaces non sint ad contractuum celebrationem?

1. **A** Mentis, & prodigi aequum celebrare contractus. ¶ L. ff. qui ff. de verb. oblig. ¶ c. Monachus 19. q. 2.
2. Religiosi nisi habeant consensum Praelati, non possunt contrahere, vel hic sit saltem praesumptus. Naturaliter autem vel honorarie in rebus licitis possunt contrahere, & tenebit contractus, nisi Praelatus irritum faciat. ¶ c. 4.
3. Princeps si contrahat, cum suis subditis naturaliter et c. t. de manet obligatus, non vero civiliter si est supremus, & idem probat. de quolibet superiore.
4. Servus naturaliter a potest obligari, non vero civiliter. ¶ d. Rebel. de iust. 2. p. nu. 1. q. 4.
5. Maritus non potest alienare dotem uxoris, nisi de eius consensu, & uxor non potest contractus celebrare nisi de his rebus quorum dominium, & administrationem habet.

SECTIO VII.

An minores, & filij familias possint celebrare contractus?

1. **M**inores a dicuntur, qui non habent viginti quinque annos. Pubertatis anni in viris sunt 14. in feminis 12. Hi vocantur pupilli mortuo patre cum sunt sub curatoris tutela. Emancipatus est, qui exiit a patria potestate, ut qui nuptus in Castella. ¶ L. et ff. de min. q. 1.
2. Minores soli capaces non possunt naturaliter obligari, sed pater, vel tutor possunt talem obligationem irritare. ¶ c. L. pupillus, parage ff. de auct. tut. ¶ c. Parage.
3. Pubertati proximus et potest obligari cum auctoritate tutoris, & sine illa alium obligare. ¶ c. Pupillus inst. de in test. tips. ¶ d. Go. ff. de his 18. p. 3.
4. Minor sine iudicis auctoritate non potest immobilia alienare.
5. Filius familias potest naturaliter, & civiliter obligari in

his, in quibus patri non præjudicat, ut locando opera sua, & similia. Idem dicendum de bonis castrensibus, & quasi castrensibus.

SECTIO VIII.

Qui possint restituere, quando notabile damnum in contractibus passi sunt.

a l. 1. de
neg. reh.

1. **M**inores 25. annis a possunt in integrum restituere in omnibus contractibus, etiam cum tutoris autoritate celebratis, etsi pretium consumpserint, & ditiores facti non sint, illud venditor amittere, & rem restituere. Quapropter qui cum minoribus contrahit, videat ne faciat sine fideiussore.

b l. 1. & 2.
& de mal.
fid.

2. In tribus casibus non possunt restituere. 1. Quando post 25. annum contractum b confirmavit. 2. Quando obligationem juramento confirmavit, hoc tamen c potest a tutore relaxari.

c Auth.
fas. am.

3. Minores, qui habent 20. annos si viri, si sæminæ 18. possunt a veniam impetrare, & impetrata liberè de bonis disponere.

d Comm.
DD.

4. Possunt e etiam in integrum restituere Ecclesiæ, loca pia, universitates, rustici, milites, & absentes causâ reipublicæ.

e c. 1. & 2.
de rest. in
integ. in 6

5. Cum minor restituatur f, potest rem, & fructus repetere in foro conscientie.

f Vide l.
quod si
minor.

6. Læsus dicitur g, non qui invenit qui plus dabit pro re vendita, sed qui illam vendidit minori pretio, quam iusto.

paragr. 6.
est. ff. de
m. in.

g Comm.
DD.

SECTIO IX.

An ratione juramenti teneatur quis servare contractum jure invalidum?

a Comm.
D.

1. **C**um juramentum non obligat, non a necessaria relaxatio. 2. Jura

2. Juramentum contra bonos mores, nec obligat b nec confirmat contractum, & quod fit contra bonum, nullum est. Quod autem nec est contra bonos mores, nec in dominium tertii, observandum est.

b Regula
non est de
reg. iur.
in 6.

3. Quando extortum est metu cadente in constantem virum, secundo probabilior sententiam obligat; sed relaxandum est. Si autem metus fuerit levis, obligat c, & confirmat contractum. In foro tamen exteriori d potest concedi relaxatio ab Episcopo, licet contrarium teneant viri docti.

e Molina
l. 10. de
just. disp.

4. Cum contractus prohibetur in odium creditoris, quia habet turpitudinem ut in furto, & usura, non firmatur juramento; illum tamen jurans tenetur adimplere nisi relaxetur; si autem solutio fiat e, potest repetere. Relaxatio verò potest fieri ab Episcopo; vel a iudice potest f compelli creditor ut juramentum remittat.

149.
d Vide
Thom.
Sanc. disp.

20. nu. 7.
e Comm.
DD.

5. Inductus dolo ad contractum spiritualem ut ad religionem, vel ad matrimonium, tenetur g, nisi talis sit dolus ut prudens eo decipi posset, tunc enim præsumitur non fuisse consensum. In temporalibus verò invalidus est contractus, cui dolus causam dedit.

f Sanchez
lib. 1. disp.

31. nu. 15.
g S4 hoc
verb.

6. Contractus subditorum h potest princeps ex causa dissolvere.

h Idem
ibidem.

7. Ex contractu antecessoris facto nomine dignitatis, tenetur ejus i successior.

i Idem
ibidem.

8. Conditio posita per utrumque contrahentem contra substantiam contractus j irritat contractum. Si autem sit turpis, aut impossibilis in spiritualibus, judicatur ut non apponitur; in temporalibus vitiat contractum.

l Silv.
verb. pa.
ditu. nu.

10.

9. Siquis pacificatur de annuo servitio, & per ægritudinem impediatur, non tenetur m supplere; sed tantum pretium minuire.

n S4 hoc
verb. nu.

10. Pactum de non recuperando pignore si præstito tempore non solvatur, non n valet, nisi pignus valeat plus quam debitum, vel ponatur hæc conditio in poenam.

19.
o S4 hoc
verb. nu.

11. Pactum de futura successione etiam juramento firmatum, an valeat dubium est. Alii ajunt, alii negant; in conscientia autem valere certum est o.

10.
p Comm.
DD.

*de el uso del P.º de N.º de Obis y
con licen.ª de los Prelados*

DISPUT

DISP. XVII. SECT. VNICA.
RESOLUTIONES VARIÆ.

CONTRITIO.

Quid sit Contritio, quando obliget, & in quo ab attritione differat.

- 1.** *E*st dolor a de peccatis voluntarie assumptus, quia fuerit contra Deum commissus, cum proposito cavendi in futurum, confitendi, satisfaciendique, & cum spe veniæ divinitus obtinenda.
- 2.** Non est necessarium habere dolorem de quolibet peccato in speciali, *h* sufficit habere in communi.
- 3.** An hic dolor debeat esse formalis, an virtualis sufficiat, alii ajunt, alii negant; probabilis videtur virtuale sufficere.
- 4.** Cum penitens recordatur futurorum peccatorum *d* tenetur habere actuale propitium de illis vitandis.
- 5.** Qui habet conscientiam peccati mortalis *e* tenetur ex præcepto ad actum contritionis.
- 6.** Obligatio satisfaciendi Deo est *f* naturalis; contritio autem per quam satisficit est supernaturalis.
- 7.** Non est necessarium groties contreri, quoties memorie peccata commissiva occurrunt: qui enim semel de aliquo peccato contritus est, ad contritendum de illo amplius non tenetur; consultus tamen erit sæpe contritionis actus *e* cherere.
- 8.** Præceptum divinum obligat *h* culpa mortalis conscientiam ad eliciendum actum contritionis in articulo, vel periculo mortis, si ante de illo peccato contritus non est.
- 9.** Ecclesie præceptum non obligat ad actum contritionis semel habendum, sed ad confitendum; obligatur tamen qui est in peccato mortali cum vult administrare Sacramentum.
- 10.** Attritio *i* est dolor de peccatis vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ pœnarum metu concepitur, cum proposito cavendi in futurum spe veniæ divinitus obtinenda.
- 11.** Attritio propter metum gehennalium pœnarum bonam esse de fide est, & in *l* articulo mortali non obligat.
- 12.** Attritio cognita uti fuitiçie dilpolitio est ad sacramentum penitentiæ. Hanc conclusionem ita certâ esse *m* asserit

n Comm.
DD.

o Villal.
ed. 1. cr. 9.
disp. 19.
p Navar. in
sum. n. 15.
cap. 1.
q Comm.
DD.
r Suar. ro.
4. disp. 15.
sec. 1.
s Bonav.
in 4. disp.
27. p. 2. art.
1.
t Suar. ro.
4. disp. 15.
sec. 4. n. 1.
u Comm.
DD.

v Comm.
DD.

w Trid. ses.
6. can. 5.
x Suar.
ro. 4. disp.
9. sec. 1.

Ecce Suárez, ut nequeat hodie absque errore contraria defendi. Alii autem asserunt non esse attritionem dispositionem sufficientem nisi putetur contritio.

13. Peccator per *n* sacramentum fit de attrito contritus; quia ei infunditur gratia; & tunc ea habitus penitentiæ cum cæteris virtutibus.

14. Dolor contritionis debet esse propter Deum summè dilectum; & magis timere debet penitens peccatum quàm quodlibet aliud malum generaliter; non verò *o* debet, nec sæpe expedit specificare in particulari.

15. Contritio *p* delet peccatum ante confessionem; sed non sine illius voto.

16. Circa contritionem definitur Concilium *Trid. sess.* 14. *cap. 3. &* hæc sequentia: 1. Penitentiam fuisse semper & esse necessariam ad impetrandam veniam peccati mortalis. 2. Contritionem esse unam ex tribus partibus, quas sibi tanquam materiam substituit penitentiæ sacramentum. 3. Necessarium esse, & optimum examinare conscientiam ad faciendam peccatorum memoriam cum ipsorum detestatione & emendationis proposito; quamvis ad gradum integræ contritionis non perveniatur. 4. Esse de fide contritionem non solum includere in se cessationem à peccato, & vitæ novæ propositum; & inchoationem; sed veteris etiam odium continere; & propositum illud confitendi tempore debito cum spe obtinendi veniam; & misericordiam. 5. Contritionem esse necessariam nunc in lege gratiæ ad culpæ mortalis post Baptismum admittæ deletionem.

n Comm.
DD.

o Navar. 1.
c. 1. n. 211

p Idem
hum. 27.

DISPUTATIVN CVLÆ
interjacentes.

RESOLUTIONES VARIÆ:

COOPERATIO.

1. *N*on *a* cooperantur peccato dominæ famulæ ministrantes ei mundum muliebrem, ut ornentur, nec vendentes meretricibus similia ornamenta, dummodo non faciant mala fide; cooperantur verò peccato *b* fororum, qui el ebartas, mensam & candelas munitant, & sunt in statu pec-

a Navar.
c. 10. n. 157

146 **Contumelia, Corpore vitiatu, Corruptio.**
mortalis, nec possunt absolvi, nisi à perniciossimo hoc ma-
lificio desistant.

Idem ibidem.
2. Denique cooperari *b* dicuntur peccato, qui illi con-
sentiunt, qui ad illud assunt peccatum, illum invitant, vel
mouent, vel ei ita iuvant, ut sint causa peccandi.

CONTUMELIA.

1. Omnes contumelias, id est iniuriæ publicæ contra ho-
norem, & omnes detractiones, id est occultæ contra famam,
iniuriæ sunt ejusdem speciei. *a*
2. Contumelia gravior *b* est furto ex suo genere, nisi fur-
tum excedat ratione quantitatis.

CORPORE VITIATVS.

1. Peccat *a* mortaliter, si ordines suscipiat. Non est irre-
gularis claudus, cui in altari non est scipio necessarius, nec
habens maculam in oculo, quæ non impedit visum, nec fa-
cit notabilem deformitatem. Nec gibbus nisi sit notabilis de-
formitas. Quæ autem talis sit ad Episcopum spectat determi-
nare.

DISPVT. XVIII. SECT. VNICA.

RESOLUTIONES VARIE.

CORREPTIO.

1. *a* Comm. DD. **V**nicuique data est cura de fratre suo, *a* tenetur que-
re corripere, si forte esse in peccato mortali, estque
tempus opportunum, & putat correptionem profuturam.
2. Hæc obligatio est sub præcepto *b* naturali, divino, &
positivo, & ex se obligat ad mortale.
3. Peccatorum venialium correccio non obligat sub mor-
tali, nisi ex notabili negligentia Prælati relaxatio in religio-
ne *c* introducat.
4. Licetum esse permittere *d* lapsum alicujus, cum ex eo
melior correccio speratur.
5. Qui munus habet alios docendi, *e* tenetur ex igno-
rantia extrahere; nisi timeat ex scientia majus damnum eis
venturum.

6. Nemo

Corruptio.

147

6. Nemo tenetur docere alium, quod ipse scire non tenetur; si
tamen habeat ignorantiam facti contra jus naturale, divi-
num, vel humanum, & speratur vel dubitatur correptionem
profuturam, tenetur eum docere. In ignorantia autem juris
humani non esse talem obligationem *f* defendunt viri docti;
tutor opinio contraria.

7. Prælati tenetur corripere subditum *g*, qui est in gra-
vi necessitate, etiam si non sit extremus, etiam cum periculo
vite, honoris, & aliorum temporalium bonorum. Qui autem
prælati non est, non tenetur nisi in extrema cum simili ja-
ctura bonorum.

8. Si proximus peccat ex malitia, nemo *h* tenetur eum
corripere cum periculo horum bonorum.

9. Tam subditi, quam Prælati *i* tenentur præcepto cor-
rectionis, sicuti autem Prælati; & ideo tenentur non solum
ad correptionem, sed etiam ad inquisitionem delicti, ad
quod subditi non tenentur.

10. Maritus, pater, ac dominus majorem corripendi ha-
bent obligationem, & possunt moderate punire.

11. Subditus tenetur *l* Prælatum corripere, sed magna
prudencia necessaria est. Si delictum est publicum, & timetur
ruina parvulorum, publice corripendus est, etiam si non spe-
retur profutura correptio; sed ad hoc magna conspedione
opus est. *m*

12. Prælati vel persona publica, ut cum fructu corripit,
tenetur *n* peccata publica relinquere; privata autem per-
sona ad hoc non tenetur nisi in extrema necessitate.

13. Ordo correptionis à D. Mathæo positus in Evangelio
ita tantum servandus est, in quantum profuturum esse ad vi-
tæ emendationem speratur; & ideo qui hunc finem melius
fore comparandum judicat, rem soli Prælati detegendo *o*,
hoc debet facere, cætera omitendo.

14. Si peccatum est publicum notorietate facti, id est
quando nulli tergiversatione potest celari, necessarium non
est quod denuntiationem *p* secreta admonitio præcedat.
15. Si verò peccat unus vel alter faciat, vel infamatus quis
sit de aliquo delicto, non tamen in notorietate facti, præcede-
re *q* debet secreta admonitio, si spes est quod sit profutura.

16. Peccata, quæ sunt in perniciè reipublice regulariter lo-
quendo ante secretam monitionem *r* denuntianda sunt, nisi ex
confessione sacramentali sint cognita, vel quis moraliter
certus sit solâ admonitione malum esse impediendum,

K 2

tutius

f Arg. tr.
22. q. 37.
art. 1.

g D. Tho.
q. 189, art.
1.

h D. Tho.

2. 2. q. 16.

art. 8.

i D. Tho.

ubi suprâ.

l c. sicut

inquit, 4.

q. 7.

m Vide

c. quilibet

et quilibet

et quando l.

de accu.

n Comm.

DD.

Math. 23.

o Comm.

DD.

p D. Tho.

2. 2. q. 91.

art. 7.

q Comm.

DD.

r D. Tho.

ubi suprâ.

f Lessius tutius *f* tamen erit cum imminet periculum, monitionem de iust. c. immittere.

20, dub. 3.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

Comm.

DD.

17. Quando peccatum vergit in damnum tertii, hic monendus est ut caveat.

18. Cum quis vult injuriæ sibi illatæ satisfactionem à ju-

dice petere, non tenetur *ad* admonere. In reliquis vero debet

admonitio præcedere.

19. Si Prælati sit vir prudens, & speretur ab eo fructuosus faciendam fore correctionem, ipsi ut patri delictum

potest *ad* detegi non præmissa monitione.

20. Etiam delictum sit secretum, potest *ad* duobus testibus

revelari, si aliter non fiat cum fructu fraterna correctio.

21. Si peccatum est secretum, & solum scitur à Prælato

ex correctione fraterna, non potest *ad* publicè punire delin-

quentem.

22. Cum non speratur vitæ in melius mutatio ob peccatoris

pernitiam, cessat correctio fraterna, & incipit judicialis, in qua potest denuntiator esse testis, si est alius qui

denuntiet. Quod videtur *ad* probabilius, & colligitur ex *ad*

in omni de testamentis; licet aliis placeat contrarium.

23. Quivis blasphemus statim corripiendus est ab audiente, etiam si nulla emendatio *ad* speretur, si fieri potest abs-

que proprio periculo.

24. Peccat *ad* mortaliter, qui cum possit, non impedit peccantem

mortaliter, si potest sine verecundia, incommodo, vel dedecore.

25. Non peccat *ad* mortaliter, qui permittit aliquem gravius

peccare ut castigatus respicit, quod etiam verum est non solum

permittendo, sed etiam occasione offerendo.

26. Cum secreta admonitio non profuit, adhibenda *ad* sunt

testes, etiam qui nesciunt delictum si alii non sunt, & coram

ipsis facienda correctio.

27. Fornicationis peccatum est contra bonum commune religionis,

atque adeo superiori denunciandum præmissa tamen fraterna

correctione, nisi quis efferit juri suo, ut in societate *ad* Jesu.

DISPVTATIVNCVLÆ

interjacentes.

CRIMEN.

Crimen Læse Majestatis non committit, qui non est subditus Principi, in quem insurgit. Vide Peccatum.

CVLPA.

1. Culpa *ad* est voluntaria inordinatio actus, vel deviatio à bono.

2. Culpa *ad* est triplex: lata, quam ordinariè homines vitant; levis, quam vitant diligentes: levissima, quam diligentissimi vitare solent.

3. Quando sit contractus in favorem *ad* unius partis tantum, hæc tenetur etiam de levissima. Altera autem de dolo tantum. Si autem fiat in utilitatem utriusque, utraque pars tenetur de culpa lata, & levi, non vero de levissima.

4. Culpa lata, *ad* que obligat depositarium, & commodatarium ad restitutionem, non semper debet esse necessario mortalis. Si depositum sit in utilitatem recipientis, tenetur in foro exteriori etiam de levissima; in foro autem interiori de lata, & levi, non autem de levissima.

CURATOR: vide Tutor.

CVRIOSITAS.

1. Est vitium *ad* movens ad sciendum immoderatè.

2. Curiositas ex se tantum est culpa *ad* venialis, nisi adjungatur circumstantia mortalis.

3. Mortale est videre aut scire velle id, cujus vitio, aut scientia in culpam mortalem industria creditur.

4. Velle *ad* scire crimina aliena auscultando sacramentalem confessionem, vel legendo chartâ, ubi habet quis peccata scripta ad confitendû, mortale peccatum est. Interrogare, vel inquirere in malum finem aliena delicta, mortale etiam peccatum est. Idem dic de eo, qui scire vult aliquod secretum ab eo,

K 3 qui

DISPL

qui illud non potest sine peccato mortali revelare.

Custos.

1. **Q**ui non impedit damnum, quod videt, saltem vociferatione, *a* tenetur in solidum; sed si abscondatur ut deprehendat furtivum, & cum corripitur non *b* peccat, dummodo interrim non permittat damnum fieri notabile.
2. Custos urbis, cui iubetur ut quos invenerit post sonitum campanæ accusat, peccat *c* mortaliter si non accuset; non tamen tenetur restituere pretium, quod ut taceret accepit, nec penas quas accusatus solvere tenetur. Hoc intelligitur præcipue de eo, qui obligatus est sub juramento.
3. Custos, & præfectus, quorum curæ commissum est ne permittant merces asportari in alia regna, peccant *d* mortaliter, si permittant; sed non tenentur restituere penas, quas transgressores solverint, si denuntiantur; nec merces, quibus privarentur, bene tamen vectigalia, quia hæc non sunt pæna, sed interesse.
4. Cùm fures à culpa excusantur propter necessitatem, potest *e* custos dissimulare.
5. Custos tenetur *f* de culpa lata, & levi, non de levis-
a Sà hoc verb.
b Avila hoc verb.
c Navar. c. 15, n. 34.
d Less. de just. & jur. lib. 2. c. 23.
e Sà hoc verb.
f Hann q. 78, art. 7. ma.

DISP.

DISPVT. I. SECT. VNICA.
 RESOLUTIONES VARIÆ.

D

DAMNUM.

1. **D**ominus servi occisi ab animali *a* alterius *a* Navar. habet actionem petendi expensas medicamentorum, & quod servus sanus iurificisset; non tamen potest aliquid petere pro cicatrice, vel deformitate, nec pro ipsa occisione.
2. Qui occidit animal brutum alterius tenetur *b* restituere valorem ejus, et si percussus deformavit id, quod minus valet propter deformitatem. *b* Idem ubi sup.
3. Is, *c* cujus domo aliquid ejectum damnum fecit, tenetur *c* restituere. *c* P. Avila hoc verb. *d* Navar. ubi sup. n. 120. *e* Idem e. 17, n. 179.
4. Peccat *d*, qui animal alienum inventum in suo prædio damnum inferens occidit; potest tamen illud includere donec dominus damnum satisfaciatur.
5. Regulariter nemo tenetur *e* de damno contingente casu fortuito, nisi culpa, vel mora, vel pactum præcessisset.
6. Si plures ex conventionione inter se vicem petierunt ad futurandum, unusquisque tenetur *f* in solidum. Si autem separatim vixerint, unusquisque tenetur restituere id tantum quod ipse abstulit; quod si unum tantum racemum abstulerit, nec mortaliter peccavit etiam si devastetur vinea, si ignarus de alijs ipse advenerit.
7. Qui damnum ab alio illatum ratum habuit tenetur restituere, cum ille non fecisset si crederet ipsum ratum non habiturum. *g* Comm. DD.
8. Qui interrogatus legitime à iudice tacet, propter quod damnificatus rem furto ablatam non recuperat, tenetur *h* restituere, nisi taceret ob metum vitæ, honoris, & aliorum bonorum.
9. Qui cumq; rem alienam, vel negotia tractant si in utilitatem ipsius, cujus negotia agunt, damnum inferant, tenentur in solidum, si principalis non restituat; possunt tamen ex bonis principalis restituere; si autem non habeant unde restituant, admonent ipsum principalem.
10. Impediens eundem ad impediendum damnum alteri